

UOT 619:617.5

ABŞERON CİNSLİ QOYUNLARIN BONİTİROVKASI VƏ YUN MƏHSULDARLIĞI

Şahmar Məmmədov, Talib Sadıqov, Fazil Həsənov

Abşeron Heyvandarlıq Təcrübə Stansiyası, Bakı, Azərbaycan

e-mail: shahmar56@mail.ru

DOI: 10.30546/2958-8111.2024.1.7.083

Xülasə. Məlumdur ki, Azərbaycan Respublikasında xalçaçılıq sənayesinin inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar olaraq yarımqaba növ yun xammalına və əhalinin tez yetişən qoyun cinslərinin ətinə olan tələbatının ildən-ilə artması qoyunçuluq sahəsində bu qoyun cinslərinin inkişafına böyük tələbat olduğunu göstərir. Ona görə də Abşeron bölgəsində yetişdirilən yüksək məhsuldarlıqlı, yerli ekstremal iqlim şəraitinə uyğunlaşmış, yağlıquyruq, yarımqaba yunlu, ətlik, yunluq və südlük istiqamətli Abşeron qoyun cinsinin banitirovkası və yun məhsuldarlığı araşdırılmışdır. Aparılmış elmi-tədqiqat, seleksiya və damazlıq işlərinin nəticələrinə görə, Abşeron cinsli qoyunlar isti iqlim şəraitində, yayın qızmar günəş şüaları altında məhsulu yığılmış taxıl zəmilərində, kövşənlikdə, qara çöplükdə, tərəvəz və bostan sahələrində yaxşı kökəlir, normal döllənir, qoçunu alır və mayalanır. Payız aylarında faraş bala verir. Bu qoyunlar yaylaq şəraitində də özünün müsbət cəhətlərini qoruyub saxlayırlar.

Aparılmış bonitirovkanın nəticəsi olaraq, 2020-ci ildə 186 baş qoyunların sinfi keyfiyyətləri öyrənilməklə damazlıq – məhsuldarlıq göstəricilərinin təkmilləşdirilməsi tempi müəyyən edilmişdir. Sürüdə bonitirə edilmiş 186 baş qoyunlardan 114 başı elita və 1 - ci sinif olmuşdur. Cədvəldən görüldüyü kimi ümumi sürüdə yüksək sinifli (damazlıq keyfiyyətli) qoyunların xüsusi çəkisi (elita və I-sinif) 61,0 % olmaqla sürünün yarısından çoxunu təşkil etməklə yüksək məhsuldar genoloji xətt törədicilərinin genetik potensialından düzgün istifadə edilməsilə əldə edilmiş damazlıq – seleksiya nailiyyətlərinin nəticəsidir.

Abşeron cinsli qoyunların ət məhsuldarlığı da digər qoyun cinsləri ilə müqayisədə xeyli çoxdur. Ona görə də bu cinsin Abşeron bölgəsində və onun ətraf rayonlarının fermer qoyunçuluq təsərrüfatlarında geniş yayılması məqsədəuyğun hesab edilir.

Açar sözlər: Abşeron qoyun cinsi, bonitirovka, sinif tərkibi, yun məhsuldarlığı, fermer təsərrüfatları, qoç, damazlıq

Giriş. Aqrar sektor maddi istehsalın vacib həlqəsi olmaqla özünün mürəkkəb quruluşu və spesifik idarəetmə xüsusiyyətləri ilə seçilir. Burada məhsul çeşidliliyinin yüksəkliyi və sahə üzrə diversifikasiya xüsusiyyətinin ön planda yer alması sektorun idarə edilməsini çətinləşdirir. Odur ki, aqrar sahənin spesifik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması, mülkiyyət münasibətlərinin xarakterinə uyğun istehsal əlaqələrinin səmərəli təşkilinə xüsusi ehtiyac yaranır. Bu istiqamətdə uğurlu islahatların həyata keçirilməsi son nəticədə ölkədə kənd təsərrüfatı məhsulları ilə özünütəminat səviyyəsinin yüksəlməsinə imkan yaradır. Əhali gəlirlərinin ardıcıl yüksəlməsi kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarına olan tələbin genişlənməsinə yol açmışdır. Belə şəraitdə aqrar bazarın inkişafı ilə bağlı məsələlərin həlli də, ön plana

keçir. Bazarın inkişafına mane olan, onu ləngidən amillərin aşkar edilərək aradan qaldırılması nəticə etibarlı ilə kənd təsərrüfatı məhsulları ilə özünütəminat səviyyəsinin yüksəlməsini stimullaşdırmış olur [1-4].

Bildiyimiz kimi özünütəminatmə səviyyəsi ölkənin milli strateji maraqlarının qorunmasında mühüm rola malikdir. Kənd təsərrüfatı məhsulları bazarının inkişafı, milli iqtisadiyyatın daxili resurs hesabına təmin edilməsi, dövlətin ərzaq təhlükəsizliyi baxımından son dərəcə mühüm əhəmiyyət kəsb edən siyasətin tərkib hissəsidir [2, 5, 6]. Bu nöqteyi-nəzərdən daxili bazar inkişafını bu ya digər dərəcədə ləngidən maneələrin aradan qaldırılması vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanın klassik mədəniyyət nümunələrindən danışarkən onun qədim və unikal qolu olan xalçaçılıq sənətindən söz açmamaq reallıqdan yan keçmək demək olardı. Çünki hər bir xalqın mədəniyyət tarixində onun mənəvi dünyasına işıq tutan, sahib olduğu intellektin, dünyagörüşünün, estetik düşüncənin və həyatı fəlsəfinin köklərini təcəssüm etdirən bir incəsənət sahəsi var ki, Azərbaycan xalqı üçün bu sahə onun dünyanı dolaşan xalçaçılıq sənətidir [7].

Respublikamızda xalçaçılıq sənayesinin inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar olaraq yarımqaba növ yun xammalına və əhalinin tez yetişən qoyun cinslərinin ətinə olan tələbatının ildən-ilə artması qoyunçuluq sahəsində bu qoyun cinslərinin inkişafına böyük tələbat vardır.

Yağlıquyruq qoyunlar yerli ekstremal iqlim şəraitinə yüksək səviyyədə uyğunlaşır və aclığa, susuzluğa, pis qulluq şəraitində qeyri-adi dözümlülüyü, möhkəmliliyi ilə fərqlənir. Bununla belə hər ağır şəraitdə onlar özünün bioloji təsərrüfat xüsusiyyətlərini saxlayırlar [8-10].

Yeni yaradılmış Abşeron cinsli qoyunlar bölgənin ekstremal sərt təbii iqlim, örüş-otlaq şəraitində davamlılığı, borda qda və otlada intensiv kökəlməsi, yüksək məhsul verməsi və doğub törəmək, tez yetişkənlik xüsusiyyətlərini özündə qoruyub saxlamışdır. Abşeron cinsli qoyunlar isti iqlim şəraitində, yayın qızmar günəş şüaları altında məhsulu yığılmış taxıl zəmilərində, kövşənlikdə, qara çöplükdə, tərəvəz və bostan sahələrində yaxşı kökəlir, normal döllənir, qoçunu alır və mayalanır. Payız aylarında faraş bala verir. Bu qoyunlar yaylaq şəraitində də özünün müsbət cəhətlərini qoruyub saxlayırlar.

Abşeron qoyunları ekstremal köçəri iqlim şəraitinə dözümlülüyü və bir çox başqa bioloji faydalı təsərrüfat xüsusiyyətləri ilə öz əjdadlarından, eləcə də digər yerli qoyun cinslərindən öz üstünlükləri ilə fərqlənilir. Belə ki, yaxşı yemləmə, bəsləmə və saxlama şəraitində hər 100 baş ana qoyundan 110-120 baş quzu almaq mümkündür.

Hazırda Abşeron cinsli qoyunlar əsasən Abşeron bölgəsində və onun ətraf rayonlarının özəl fermer qoyunçuluq fermalarında yetişdirilir [11].

Tədqiqatın yeri, materialı və metodikası. Respublikamızda əhalinin qoyunçuluq məhsullarına artan tələbatını nəzərə alaraq özəl təsərrüfatlarda da elmi tədqiqat işlərinin yüksək səviyyədə aparılmasını tələb edir.

Təcrübə obyektı olaraq Abşeron rayonunun Güzdək və Qobu qoyunçuluq təsərrüfatında tədqiqat işləri aparılmışdır.

Elmi-tədqiqat işinin materialı - “Güzdək” və “Qobu” qoyunçuluq təsərrüfatlarında olan təmiz qanlı yarımqaba yunlu, yağlıquyruq Abşeron cinsli qoyunlar olmaqla aşağıdakı tədqiqat işləri aparılmışdır:

1. Təcrübə təsərrüfatlarında Abşeron cinsli qoyunlarda təsdiq edilmiş perspektiv seleksiya damazlıq planı və onların bonitrə təlimatı əsasında iş aparılmışdır;

2. Sistematik olaraq hər il qoca, az məhsuldar, tələbata cavab verməyən ana qoyun və törədici qoçlar çıxdaş ediləcək, cavan məhsuldar damazlıq qoyunlarla əvəz edilmişdir;

3. Sürülüşdən əvvəl əjdadı və məhsuldarlığı məlum olan bütün əsas törədici qoçlar fərdi baxışdan keçirildikdən sonra sürülərə təhkim ediləcək. Perspektiv seleksiya damazlıq planında sürülər arası qoç dəyişdirilməsi sxeminə daimi nəzarət edilir;

Tədqiqat işinin nəticələrinin müzakirəsi. Elmi-tədqiqat, seleksiya və damazlıq işlərinin aparılmasında əsas məqsəd müstəqil respublikamızın bu gününün tələbinə cavab verən qoyun cinslərinin baş sayının artırılması, potensial imkanlarını üzə çıxarmaq və onlardan geniş istifadə etmək, müsbət əlamətlərini üzə çıxarmaq, nəsildə möhkəmləndirmək, yunda tünd rəngləri ləğv etmək, yunun keyfiyyətini yüksəltmək, ən yüksək məhsuldar damazlıq heyvanların seçilməsi və taylaşdırılması yolu ilə damazlıq balalar alıb sürülərin təmiri üçün yetişdirməklə Abşeron cinsli qoyunların genoloji tipini təkmilləşdirməklə reproduktor sürü massivlərini yaratmaqdır (şəkil 1-3).

Şəkil 1. Abşeron qoyun cinsi. Ana qoyun

Abşeron cinsli qoyunların bantirovkası “yarımqaba yunlu Qala-Abşeron və Bozax cinsli qoyunların bonitirəsinə zootexniki tələbata dair təlimat”a uyğun olaraq aparılmışdır [12, 13].

Cinsin keyfiyyətini qiymətləndirərkən əsas göstərici sürüdə damazlıq heyvanların elita və 1- sinfin miqdarının çox olması ilə ölçülür. Sürüdə damazlıq heyvanların xüsusi çəkisi 50%-dən nə qədər çox olarsa, o qədər progressiv sayılır. Az olarsa regressiv adlanır. Bu baxımdan 2019 və 2020 –ci illərdə aparılmış tədqiqat işlərinin nəticəsi olaraq (cədvəl №1-3) Abşeron cinsli qoyunları qiymətləndirdikdə aydın olur ki, bu qoyunların Abşeron bölgəsində və onun ətraf rayonlarının fermer qoyunçuluq fermalarında inkişaf etdirilməsi məqsədəuyğundur.

Səkil 2. Abşeron qoyun cinsi. 6 aylıq quzu

Səkil 3. Abşeron qoyun cinsi. 6 aylıq quzu

Cədvəl 1

2019-ci ildə aparılmış bonitirovkanın nəticəsi aşağıdakı cədvəldə göstərilmişdir

№	qoyunların cins və yaş qrupu	ölçü vahidi	cəmi bonitirovka edilib	o, cümlədən			sinifin cəmi	sinifdən kənar
				elita	I - sinif	II – sinif		
1.	təmir şişək	baş	140	27	43	40	110	30
		%	100	19,3	30.7	28.6	78.6	21.4
2.	təmir erkək	baş	40	9	12	-	21	19
		%	100	22.5	30.0	-	52.5	47.5
3.	cəmi	baş	180	36	55	40	131	49
		%	100	20.0	30.6	22.2	72.8	27.2

2019-cu ildə elmi-təqiqat, seleksiya və damazlıq işinin kriteriyası olan ardıcıl bonitirovka aparılmış: 180 baş qoyunların sinfi keyfiyyətləri öyrənilməklə damazlıq – məhsuldarlıq göstəricilərinin təkmilləşdirilməsi tempi müəyyən edilmişdir. Sürüdə bonitirə edilmiş 180 baş qoyunlardan 91 başı elita və I - ci sinif olmuşdur. Cədvəldən görüldüyü kimi ümumi sürüdə yüksək sinifli (damazlıq keyfiyyətli) qoyunların xüsusi çəkisi (elita və I-sinif) 50,6 % olmaqla sürünün yarısından çoxunu təşkil etməklə yüksək məhsuldar genoloji xətt törədicilərinin genetik potensialından düzgün istifadə edilməsilə əldə edilmiş damazlıq – seleksiya nailiyyətlərinin nəticəsidir.

Cədvəl 2

2020-ci ildə aparılmış bonitirovkanın nəticəsi aşağıdakı cədvəldə göstərilmişdir

Qoyunların cins və yaş qrupu	ölçü vahidi	cəmi bonitirovka edilib	o, cümlədən			sinifin cəmi	sinifdən kənar
			Elita	I - sinif	II – sinif		
1	2	3	4	5	6	7	8
təmir şişək	baş	112	24	40	27	91	21
	%	100	21.0	36.0	24.0	27.0	19.0
təmir erkək	baş	74	16	34	-	50	24
	%	100	22.0	46.0	-	68.0	33.0
cəmi	baş	186	40	74	27	141	45
	%	100	21.0	40.0	15.0	76.0	24.0

2020-ci ildə aparılmış bonitirovkanın nəticəsi olaraq : 186 baş qoyunların sinfi keyfiyyətləri öyrənilməklə damazlıq – məhsuldarlıq göstəricilərinin təkmilləşdirilməsi tempi müəyyən edilmişdir. Sürüdə bonitirə edilmiş 186 baş qoyunlardan 14 başı elita və I-ci sinif olmuşdur. Cədvəldən görüldüyü kimi ümumi sürüdə yüksək sinifli (damazlıq keyfiyyətli) qoyunların xüsusi çəkisi (elita və I-sinif) 61,0 % olmaqla sürünün yarısından çoxunu təşkil etməklə yüksək məhsuldar genoloji xətt törədicilərinin genetik potensialından düzgün istifadə edilməsilə əldə edilmiş damazlıq – seleksiya nailiyyətlərinin nəticəsidir. 2020-ci ildə 2019-cu ilə nisbətən elita və I-sinif qoyunların sayı xeyli çox olmuşdur. Belə ki, elita və I-sinif qoyunların miqdarı 9,4% çox olmuşdur. Bu da sürüdə qoyunların cins tərkibinin ildən-ilə yaxşılaşmasını göstərir.

Cədvəl 3

Güzdək və Qobu qoyunçuluq təsərrüfatında arzu olunan (elit, I-sinif) “Abşeron” cinsli qoyunların cinsiyyət və yaş qrupları üzrə fiziki çəkiddə yun məhsuldarlığı. (*kq-la*)

Yaş cinsiyyət qrupu	N	M ± m	Lim	Δ	C
1	2	3	4	5	6
Törədici qoçlar	57	4,10 ± 0,083	2,9 - 5,5	0,652	17,44
Ana qoyunlar	106	2,81 ± 0,050	2,0 - 4,4	0,524	18,64
Təmir şişəklər	49	3,17 ± 0,085	2,3 - 4,6	0,615	19,35
Təmir erkəklər	63	3,51 ± 0,077	2,3 - 5,5	0,614	17,44

3-cü cədvəldə damazlıq törədici qoçların orta hesabla yun məhsuldarlığı 4,10 ± 0,083, ana qoyunlarda 2,81 ± 0,050, şişəklərdə 3,17 ± 0,085, təmir erkək toxlularda 3,51 ± 0,077 kq olmuşdur.

Yun məhsuldarlığının dəyişkənlik əmsalı (C) qoçlarda 17,44%, ana qoyunlarda 18,64%, şişəklərdə 19,35%, təmir erkək toxlularda 17,44% olması bir daha təsdiq edir ki, yun məhsuldarlığını gələcəkdə artırmaq üçün Abşeron” cinsli qoyunların böyük potensialı var. Bu imkanları üzə çıxarmaq üçün yüksək yemləmə, bəsləmə, saxlama şəraiti ilə yanaşı seleksiya damazlıq işləri də genişləndirilməlidir.

Nəticə. Yeni yaradılmış Abşeron qoyun cinsinin bəzi ən mühüm təsərrüfat, damazlıq və bioloji-təsərrüfat xüsusiyyətlərini ümumiləşdirməklə aşağıdakı nəticəyə gəlmək olar:

- Abşeron qoyun cinsi ekstremal iqlim şəraitində il boyu örüş-otlaq, aran-dağ (qışlaq-yaylaq) otlaqlarından səmərəli istifadə etməklə sabit və yüksək məhsul verməsi ilə müşahidə olunur;

- Elmi-tədqiqat işləri aparılan illərdə sürülərdə arzu edilən qoyunların xüsusi çəkisi, yəni miqdarı-baş sayı xeyli artmışdır;

Abşeron cinsli qoyunların ət məhsuldarlığı da digər qoyun cinsləri ilə müqayisədə xeyli çoxdur. Ona görə də bu cins Abşeron bölgəsində və onun ətraf rayonlarının fermer qoyunçuluq fermalarında geniş yayılmışdır.

Yun məhsuldarlığının dəyişkənlik əmsalı (C) qoçlarda 17,44%, ana qoyunlarda 18,64%, şişəklərdə 19,35%, təmir erkək toxlularda 17,44% olması bir daha təsdiq edir ki, yun məhsuldarlığını gələcəkdə artırmaq üçün Abşeron” cinsli qoyunların böyük potensialı var. Bu imkanları üzə

çıxarmaq üçün yüksək yemləmə, bəsləmə, saxlama şəraiti ilə yanaşı seleksiya damazlıq işləri də genişləndirilməlidir [14, 15].

Abşeron cinsindən olan qoyunlar damazlıq məqsədilə satıldıqda bazar qiymətindən təxminən 1,0-1,5 dəfə baha qiymətə satılır ki, bu da özəl damazlıq qoyunçuluq fermalarının iqtisadi gəlirini çoxaldır. Eyni zamanda bu cinsin ət, yun, süd, xəz-dəri və.s. məhsuldarlığı digər qoyun cinslərindən və öz əcdadları ilə müqayisədə xeyli çoxdur.

Təkliflər. Abşeron cinsli qoyunların damazlıq və məhsuldarlıq keyfiyyətini yüksəltmək məqsədilə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi məsləhət görülür:

- Özəl qoyunçuluq damazlıq fermalarında sürülərin təmiri, eləcə də damazlıq kimi satılması məqsədilə yüksək məhsuldar qoyunlar yetişdirilməsinə daim diqqət artırılmalı;
- Qoyunların yemlənmə, bəslənmə və saxlanma şəraitini yaxşılaşdırmaqla cinsin potensial imkanlarından səmərəli istifadə edilsin;
- İri qoyunçuluq fermalarında damazlıq qoyunların yetişdirilməsi təşkil edilsin;
- Damazlıq qoyunçuluq fermalarına Dövlət tərəfindən qayğı və yardım göstərilsin.

Ədəbiyyat

1. Abbasov V. H., Süleymanov F. V. Kənd təsərrüfatı məhsulları ilə özünü təminat səviyyəsi və bazarın inkişaf amilləri. Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı jurnalı, Bakı, 2021. № 2(36), s. 72-79.
2. Abbasov V.H. Aqrar iqtisadiyyat. Ali məktəb tələbələri üçün dərslik, Bakı, 2017, 468 s. 4. 3.
3. Şəkərəliyev A., Şəkərəliyev Q. Azərbaycan iqtisadiyyatı: reallıqlar və perspektivlər. Bakı. 2016. 536 s.
4. Salahov S.V. Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsi problemləri. Bakı. 2004. 504 s.
5. Abbasov İ.D. Azərbaycanın və dünya ölkələrinin kənd təsərrüfatı. Bakı. 2013.
6. Qurbanov A.A. Ərzaq kompleksinin modernizasiyası və dayanıqlı inkişaf problemləri. Bakı. 2017. 191 s.
7. Səfərova S. Azərbaycan xalçaları: keçmişdən gələcəyə. Bakı Xəbər.- 2015, 8 oktyabr. s.12.
8. Bəşirov E. B. Azərbaycanda damazlıq Heyvandarlığının problemləri və inkişafının elmi əsasları (1951-2007), Bakı, "Şərq.Qərb", 2008, 592 səh.
9. Small ruminant breeds of Azerbaijan. M.V.Abdullaev, N.A.Nadjafov, N.B.Ismayilov, B.M.Odjahkuliev and M.G.Balakishiev. Characterization of small ruminant breeds in central Asia and the Caucasus. /ed by Iniguez, Luis. Mueller, Joaquin International Center for Agricultural Research in the Dry Areas. 2008. P. 335-373.
10. İvanov, M.F. (1947) – Qoyunçuluq, səh. 405.
11. Nəcəfov, N.A. (2010) – Abşeron qoyun cinsinin yaradılması və Abşeron qoyun cinsi, Aqrar Elm jurnalı 5, səh.59;
12. Nəcəfov, N.A. (1994) – Qala – Abşeron cinsli qoyunların bonitirəsinə zootexniki tələbata dair təlimat

13. Abdullayev, O.Q. (1994) – Boğaz cinsli qoyunların bonitirəsinə zootexniki tələbata dair təlimat. Bakı
14. Nəcəfov, N.A. (2010) – Elm və həyat jurnalı №1
15. Nəcəfov, N.A. (1991) – yeni yaradılan yarımqaba yunlu Qala – Abşeron qoyun yununun bəzi laboratoriya göstəriciləri. Aqrar Elm jurnalı- №5. səh.16-17.

References

1. Abbasov V. H., Suleymanov F. V. Level of self-sufficiency with agricultural products and market development factors. Journal of Agricultural Economics, Baku, 2021. No. 2(36), p. 72-79.
2. Abbasov V.H. Agrarian economy. Textbook for high school students, Baku, 2017, 468 p. 4. 3. 3.
3. Shekaraliyev A., Shekaraliyev G. Economy of Azerbaijan: realities and perspectives. Baku. 2016. 536 p.
4. Salahov S.V. Problems of state regulation of the agrarian field. Baku. 2004. 504 p.
5. Abbasov I.D. Agriculture of Azerbaijan and world countries. Baku. 2013.
6. Gurbanov A.A. Modernization of the food complex and problems of sustainable development. Baku. 2017. 191 p.
7. Safarova S. Azerbaijani carpets: from the past to the future. Baku News. - 2015, October 8. p. 12.
8. Bashirov E. B. Scientific basis of problems and development of breeding livestock in Azerbaijan (1951-2007), Baku, "Sharq.Garb", 2008, 592 p.
9. Small ruminant breeds of Azerbaijan. M.V.Abdullaev, N.A.Nadjafov, N.B.Ismayilov, B.M.Odjahkuliev and M.G.Balakishiev. Characterization of small ruminant breeds in central Asia and the Caucasus. /ed by Iniguez, Luis. Mueller, Joaquin International Center for Agricultural Research in the Dry Areas. 2008. P. 335-373.
10. Ivanov, M.F. (1947) – Sheep farming, p. 405.
11. Najafov, N.A. (2010) – Creation of Absheron sheep breed and Absheron sheep breed, Agrarian Science magazine 5, p. 59;
12. Najafov, N.A. (1994) – Manual on the zootechnical requirements for the body weight of sheep of the Gala-Absheron breed
13. Abdullayev, O.G. (1994) – Manual on zootechnical requirements for the body weight of Bosphorus sheep. Baku
14. Najafov, N.A. (2010) – Journal of Science and Life #1
15. Najafov, N.A. (1991) – some laboratory parameters of newly created semi-coarse wool Gala-Absheron sheep wool. Journal of Agrarian Science - No. 5. pp. 16-17.

BONITING AND WOOL PRODUCTIVITY SHEEP OF THE APSHERON BREEDS

Shahmar Mammadov, Talib Sadigov, Fazil Hasanov
Absheron Livestock Experimental Station, Baku, Azerbaijan

Summary

It is known that in connection with the development of the carpet weaving industry in the Republic of Azerbaijan, the annual increase in demand for semi-coarse wool raw materials and meat of early breeds of sheep shows a great demand for the development of these breeds of sheep in the field of sheep breeding. Therefore, the banitization and wool productivity of sheep of the Absheron breed with high productivity, fat tail, semi-coarse wool, meat, wool and milk, adapted to local extreme climatic conditions, bred in the Absheron region, was studied. According to the results of scientific research, selection and breeding work of sheep of the Absheron breed fatten well, fertilize and fertilize normally in hot climates, under the hot rays of the summer sun, in grain fields with harvested crops, in the shade, in black waste, in vegetable and melon fields. She gives birth early in the fall. These sheep retain their positive qualities even in grazing conditions.

As a result of a survey conducted in 2020 by studying the breeding qualities of 186 heads of sheep, the rate of improvement in breeding and productive indicators was determined. Of the 186 sheep in the herd, 114 were elite and 1st grade, the proportion of high class (breeding quality) sheep (elite and 1st class) in the general herd is 61.0%, which is more than half of the livestock, and this is the result of selection and genetic achievements achieved through proper use of the genetic potential of highly productive genetic lines.

The meat productivity of Absheron sheep is significantly higher than that of other sheep breeds. Therefore, it is considered appropriate to widely distribute this breed in sheep farms in the Absheron region and adjacent regions.

Key words: Absheron sheep breed, bonification, generic composition, wool yield, farms, ram, pedigree breeding

БОНИТИРОВКА И ШЕРСТНОЕ ПРОИЗВОДСТВО ОВЕЦ АПШЕРОНСКОЙ ПОРОДЫ

Шахмар Мамедов, Талиб Садыгов, Фазиль Гасанов
Абшеронская опытная животноводческая станция, Баку, Азербайджан

Резюме

Известно, что в связи с развитием ковроткацкой промышленности в Азербайджанской Республике ежегодное увеличение спроса на полугрубое шерстяное сырье и мясо скороспелых пород овец, показывает, большой спрос на развитие этих пород овец в области овцеводства. Поэтому исследована банитизация и шерстная продуктивность овец Апшеронской породы с высокой продуктивностью, курдючной, полугрубошерстной, мясной, шерстно-молочной,

адаптированных к местным экстремальным климатическим условиям, разводимых в Абшеронском районе. По результатам научных исследований, селекционно-племенной работы овцы абшеронской породы хорошо нагуливаются, нормально оплодотворяются и оплодотворяются в условиях жаркого климата, под жаркими лучами летнего солнца, на зерновых полях с убранным урожаем, в тени, в черных отбросах, на овощных и бахчевых полях. Осенью рано рождает. Эти овцы сохраняют свои положительные стороны даже в пастбищных условиях.

В результате проведенного обследования в 2020 году путем изучения родовых качеств 186 голов овец, определен темп улучшения племенных и продуктивных показателей. Из 186 овец в стаде 114 были элитными и 1-го сорта, удельный вес овец высокого класса (племенного качества) (элитного и I класса) в общем стаде составляет 61,0%, что составляет более половины поголовья, и это результат селекционные и генетические достижения, достигнутые за счет правильного использования генетического потенциала высокопродуктивных генетических линий.

Мясная продуктивность Абшеронских овец значительно выше, чем у других пород овец. Поэтому считается целесообразным широкое распространение этой породы в фермерских овцеводческих хозяйствах Абшеронского района и прилегающих к нему регионов.

Ключевые слова: Апшеронская порода овец, бонификация, родовой состав, выход шерсти, хозяйства, баран, племенное разведение